

פרד"ס לשולחן שבד

אוצרות גזוים מגאונותם וחדיפותם של גדולי הדורות
מבחר ערוך ומלוטט מספר שיראה אור בע"ה בהוצאת מ.ד.

גליץ 615 - שנה י"ב - כל הזכויות שמורות ©

שב"ק פרשת ויצא תשפ"ו

ההכרח לומר שהתחברו האבנים

ויקח מאבני המקום (כח יא) בגמ' חולין (צא:) איתא כתיב ויקח מאבני המקום לשון רבים וכתיב ויקח את האבן בלשון יחיד אמר ר' יצחק מלמד שנתקבצו כל אותן אבנים למקום אחד וכל אחת ואחת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו תנא וכולן נבלעין באחת. ובתוס' הקשה מה צריך לחידוש זה הלא אפשר ליישב בפשיטות שיעקב לקח אבן אחת מאבני המקום כלו' שאכן היו הרבה אבנים כדכתיב ויקח מאבני המקום ומש"כ אח"כ ויקח אבן היינו אחת מאותם אבנים.

ויש ליישב ע"פ מש"כ בפירוש רשב"ם בפסוק "ויקח את האבן כו' וישם אותה מצבה ויצק שמן על ראשה" דיצק עליה שמן כדי לחנוך את האבן שיכול להקריב עליה קרבנות כשיחזור כדין כל כלי שרת שצריך חינוך.

וכתוב ברש"י שהחילוק בין מזבח למצבה הוא שמצבה זה מאבן אחת ומזבח הוא מהרבה אבנים ולפי"ז כאן עשה מצבה מאבן אחת כדכתיב "ויקח את האבן וישם אותה מצבה" וכאשר חזר מחוץ כתיב "ויבן שם מזבח" (לה-ז) כלו' מהרבה אבנים, ולפי"ז יש להקשות מאחר וכעת משח האבן כדי לחנוכה שיוכל להקריב עליה כשיחזור וכאשר חזר עשה מזבח מכמה אבנים מדוע לא משח את כולם.

בהכרח לומר שכשהיה שם התחברו כל האבנים ולא היו לו עוד אבנים למשוח מלבד אבן זו לכן משח רק אותה ובשובו הביא עמו עוד אבנים כדי לעשות מזבח, ונמצא מיושב דמצד ריהטת קרא דויקח אבן אפשר ליישב שלא התחברו האבנים ורק שלקח אבן אחת מהן ומשח אותה אלא שמצד הקושיא דאם היו שם עוד אבנים מדוע לא משח אותם נמי כדי שכשיחזור יוכל לבנות מזבח מאבנים שנחנכו ולכן בהכרח לומר שהיתה לו רק אבן אחת מפני שכל האבנים התחברו.

ארץ חמדה להמלבי"ם

האם יש ראיה מהאבנים שהתחברו שמותר להפוך רצועה של תפילין מלמעלה למטה

ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו (כח יא) רש"י מביא דברי הגמ' בחולין (צא:) שהיו האבנים מריבות כל אחת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו מיד עשאן הקב"ה אבן אחת. המג"א (או"ח סי' מ"ב סק"ג) מסתפק האם מותר להפוך את רצועת התפילין מלמעלה למטה כלו' שהחלק שהיה קרוב לתפילין ובו עשו את הקשר יהיה החלק הרחוק מהתפילין שנכרך על האצבעות והחלק שהיה בסוף יהיה קרוב לתפילין ובו יעשו הקשר, ורוצה לאסור זאת שהרי מוריד את החלק העליון מקדושתו שבתחילה היה קרוב לתפילין ועשו ממנו הקשר וכעת רחוק מהתפילין ונכרך על האצבעות, ומוכיח זאת מסוגיית הגמ' בשבת (צח.) גבי הקרשים שהיו סדורים על העגלות במשא ותוס' פירש בשם הר"ר פורת שהטעם אליבא דמ"ד שהקשר עב מלמטה וצר מלמעלה שאין להניח ב' קרשים אחד ישר ואחד הפוך כך שהחלק העב של האחד יהיה כנגד החלק הצר של השני

נדחשב שמוריד בקודש בזה שמניח החלק הסמוך לקרקע המשכן ליד החלק שהיה למעלה במשכן סמוך ליריעות.

באליה רבה (סי' מ"ב סק"א) כתב דמדברי חז"ל גבי האבנים מוכח לא כך שהרי האבנים רבו על מי יניח צדיק ראשו והקב"ה חיבר כולן וקשה מה התועלת בזה שחיברם סו"ס עדיין אין ראשו של צדיק על כל חלק וחלק באבן בהכרח לומר שכיון ובפועל נעשה הכל אבן אחת בגוף אחד אין קפיא באיזה חלק שלו יניח ראשו וא"כ ה"ה ברצועה כיון שהיא דבר אחד אין קפיא באיזה חלק שלה הקשר דהכל דבר אחד וקדושה אחת.

(א.ה. בראיית המג"א מהקדשים עי' בדעת משה מו"מ בהלכה סי' ז') שכתב דהתם היו הורדה מה שמניח עב של קרש אחד ליד צר של קרש אחר ככלו' מה דהוי ב' קרשים אבל מקרש אחד אין זה נחשב הורדה דהכל אחד כדמוכח מהאבנים עיי"ש בארוכה).

אמנם בשערי תשובה (או"ח שם סק"ב) כתב לדחות ראיית הא"ר דכיון שהיה זה ע"י מעשה ניסים אפשר לומר שאי"ז שרק נדבקה כל אבן לחברתה אלא שכל האבנים נעשו גוש אחד בלול כמו שמערב קמח עם מים ונמצא שהניח הצדיק ראשו על כל אבן ואבן כי במקום הנחת ראשו היה חלק מכל אבן ואבן והוסיף דבלאו הכי אין להוכיח מדברי אגדה.

(א.ה. עוד שמעתי מהג"ר איתמר גרבוז לדחות ראיה זו דאכן צדוק המג"א שבדבר אחד נמי שייך מורידין ומה שאצל יעקב אחר שנעשו האבנים לאבן אחת לא היתה מריבה אי"ז כי באמת כעת לכולם יש מעלה דאכן המעלה רק למקום שבו הניח צדיק ראשו ורק שמ"מ כיון שנעשו לאבן אחת תו לא יכולות לריב מפני שכדי לריב צריך שני בעלי דינים וכאן אין ב' בעלי דינים דנעשו לאחד וכשם שאין יד ימין רבה עם יד שמאל כי הם גוף אחד כך נמי האבנים ותו ליכא ראיה מיניה).

מג"א, אליה רבה

ושערי תשובה

מהיכן ההוכחה שהתחברו כל האבנים

ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו (כח יא) בגמ' חולין (צא:) איתא כתיב ויקח מאבני המקום וכתיב וינח את האבן א"ר יצחק מלמד שנתקבצו כל אותן אבנים למקום אחד וכל אבן אומרת עלי יניח צדיק את ראשו עיי"ש.

הקשו תוס' מה הראיה מכך שכתוב אבנים ואח"כ כתוב אבן שהתחברו לאבן אחת הרי אפשר לפרש כפשוטו שנשארו הרבה אבנים ורק שכשרצה לעשות מצבה לא הוצרך לכולם אלא לאבן אחת לכן לקח אבן אחת מאותן אבנים.

ובשם הגאון המפורסם כבוד מהור"ר אריה לייב זצ"ל שהיה דר בוויא שמעתי ליישב שהנה בגמ' זבחים (קטז:) משמע דאבן שנשתמש בה הדיוט אין להנות ממנו מזבח והקשו המפרשים כיצד יעקב בנה מצבה מהאבנים שישן עליהם הרי נשתמש בהן הדיוט ויש לדחות דיש לחלק דאין דנים אפשר משאי אפשר דליעקב לא היו אבנים אחרות לכן יכל ליטול ממה שהשתמש אבל כאשר יש אבנים אחרות אסור ליטול מהאבנים שהשתמש בהן הדיוט.

ולפי"ז יש ליישב דאכן לפי פשוטו של מקרא אפשר לומר שלא התחברו האבנים ומש"כ ויקח אבן הכונה אבן אחת מאותן אבנים

מקום שבאמת לא סיימה ורק שהפסיקה כיון שאין אומרים אלמקצת שבחו של אדם בפניו.

פרח לבנון

טעם לנקראים יהודא בא'

על כן קראה שמו יהודה (כט לה) יש הנוהגין לכתוב יהודא בא' בשונה מאיך שכתוב בתורה יהודה בה'.

ואפשר ליתן טעם לדבריהם דאיתא בגמ' סוטה (י:) יוסף שקידש שם שמים בצנעה הוסיפו לו אות ה' שנאמר "עדות ביהוסף" (תהלים פא-ו) ויהודה שקידש שמים שמים בפרהסיא זכה שכל שמו נכתב על שם הקב"ה.

וקשה דהניחא אצל יוסף מתחילה היה קרוי יוסף ולבסוף יהוסף אבל יהודה הרי נקרא כך מלידתו ע"י אמו וא"כ לא נעשה שמו כשם של הקב"ה מחמת שקידש שם שמים בפרהסיא אלא כך נקרא בלידתו.

ובהכרח לומר שאמו קראה לו יהודא בא' וכיון שקידש שם שמים בפרהסיא קראו הקב"ה יהודה בה' וא"כ הרי שלא קראה לו יהודא בא' וי"ל דזה טעם שיש אנשים הנקראים יהודא בא' שכן קראה לאה.

מים יחזקאל

כיצד לקח יעקב השפחות וילדיהן לא השאירם ללבן

זה עשרים שנה אנכי עמך רחליך גו' גונבתי יום וגונבתי לילה כו' ותיידד שנתי מעיני זה לי עשרים שנה בביתך עבדתיך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך ושש שנים בצאנך וגו' (לא לח-מא) ויש להבין מדוע תלה יעקב הענין שעבד כ' שנה בזה שעבד יום ולילה.

ונראה בזה, יש להקשות כיצד לקח יעקב את כל נשיו ובניו והלך הרי קי"ל עבד עברי רבו מוסר לו שפחה כנענית והאשה וילדיה תהיה לאדוניה א"כ זלפה ובלהה ובניהם צריכים להישאר אצל לבן.

ויש ליישב ע"פ דברי הגמ' בקידושין שהגמ' דנה מנין שהמוכר עצמו לעבד יוצא בשש שנים חד יליף שכיר שכיר ממכרוהו בי"ד ויש מ"ד שלא דורש שכיר ולומד ממקום אחר שהמוכר עצמו יוצא בשש והגמ' מוסיפה שמ"ד דלא דריש שכיר סובר שמכרוהו בי"ד יוצא בשש ואילו מוכר עצמו נמכר אף ליותר משש, עוד מבואר שם שבין מכרוהו בי"ד בין מוכר עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית, עוד מבואר שם שעבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה ופריך והא כתיב כי טוב לו עמך וכיצד עובד בלילה ומשני ר' יצחק מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית ועובד בלילה היינו וולדות שהם לאדון.

מבואר בזה שרק אחר ויש דין של טוב לו עמך שלא יעבוד בלילה מוכרחים לומר שהכונה שרבו מוסר לו שפחה כנענית והוולדות לאדון אבל אם עובד בלילה היינו כפשוטו אי"צ לומר שהכונה לשפחה כנענית ואין הוולדות לאדון.

ועפ"י נבוא אל המכוון בביאור הענין שיעקב אמר ללבן אם תלונתך עלי היא שאני עבד עברי המוכר עצמו ואתה סובר שהמוכר עצמו אינו יוצא בשש הלא אני אצלך "זה עשרים שנה" ולא יצאתי בשש ולכן יכול ללכת כעת ואם כמ"ד שאף המוכר עצמו יוצא בשש הרי שמזמן יכלתי לצאת.

ואם תלונתך עלי שאני יכול ללכת אבל לא לקחת את השפחות והבנים שלהם דהם שלך כדן המוסר לעבדו שפחה כנענית זה נמי אינו שמה שהוולדות ושפחות של האדון זה רק כאשר האדון מקיים "כי טוב לו עמך" שאז מה שעובד בלילה זה לוולדות אבל אני "הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותיידד שנתי מעיני" כל' עבדתי יום ולילה כפשוטו ולא קויים בי "כי טוב לו עמך" לכן אין דין שהוולדות שלך ויכלתי לקחתם.

ושפיר הסמיכות של "זה עשרים שנה" ל"ותיידד שנתי מעיני".

תפארת צבי

אך א"כ קשה כיצד לקח אבן שהשתמש בה הדיוט ועשה אותה למצבה הרי אסור ומכח שאלה זו הכריחה הגמ' שלא היו שם אבנים אחרות דכל האבנים התחברו וממילא אין דנים אפשר משאי אפשר דכיון שלא היו שם אבנים אחרות הותר ליעקב ליקח אבן שהשתמש בה והיינו שדייק הגמ' הוא מדלקח אבן שהשתמש בה.

כתנות אור

זרע ברוך (מנחות קטז)

איך ידע יעקב שיזכה להעמיד י"ב שבטים

ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו (כח יא) במדרש איתא לקח יעקב י"ב אבנים ואמר אם מתאחות זו לזו ידוע אני שאעמיד י"ב שבטים.

יש להקשות אדרבא ההיפך הוא הנכון שאם אבן אחת ותיפרד לי"ב אבנים הוי רמז שממנו יצאו י"ב שבטים.

וי"ל דבמדרש איתא שראוי היה אדה"ר להעמיד י"ב שבטים כמנין "זה" וזהו שכתוב "זה ספר תולדות האדם" אלא שאמר הקב"ה נתתי לו ב' בנים והרגו זה את זה כ"ש י"ב בנים.

וא"כ אתי שפיר דכך אמר יעקב שאם אקח אבן אחת ותיפרד לי"ב אי"ז ראייה דזה מורה על פירוד ולא אזכה כאדה"ר שלא זכה אבל אם אקח י"ב אבנים ויתאחדו לאבן אחד הרי שאין ביניהם פירוד ואזכה לי"ב שבטים.

דרושים ופירושים בשם

צמח דוד

מדוע רק בלידת יהודה הודתה לאה

ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את ה' על כן קראה שמו יהודה ותעמוד מלדת (כט לה) יש להבין מדוע דוקא בפעם הרביעית אמרה הפעם אודה את ה'.

וי"ל דאיתא בגמ' מגילה (כה.) ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא אמר האל הגדול הגיבור והנוראה האדיר והחזק והאמיץ אמר לו ר' חנינא סיימת לשבח את הקב"ה וכי יכול האדם לשבח את הקב"ה לכן דוקא את הג' שבחים שתיקנו לומר אומרים אבל יותר לא מוסיפים עיי"ש.

הרי שאסור לספר שבחו של מקום דכשיספר שבחיו של מקום ויסיים לספרם יאמרו לו וכי זה שבחו של מקום ותו לא, ומה שבתפילה אומרים ג' שבחים ולא יותר נראה דתלוי בנידון היכן השכינה נמצאת שאם השכינה למטה כשמשבח לקב"ה נחשב כאומר שבחו בפניו וקי"ל שמקצת שבחו של אדם אומרים בפניו וא"כ כשאומר קצת שבחים לא יאמרו לו כשפסוק וכי זה שבחיו של מקום ותו לא דאכן אי"ז כל שבחו של מקום רק שלא אומר כולו כי אין אומרים אלא מקצת שבחו של אדם בפניו אבל אם מאריך לומר שבחיו של מקום הרי שמחשיב שהשכינה למעלה ואי"צ לומר רק מקצת שבחו לכן אומר כל שבחו וכשמסיים לשבח ישאלהו כהוגן וכי זה כל שבחו ותו לא.

ואיתא במדרש רבה (בראשית יט-ז) שעיקר השכינה בבריאת העולם היתה למטה וכיון שחטא אדם הראשון נסתלקה לרקיע הראשון כיון שחטא קין נסתלקה לרקיע שני בדור אנוש נסתלקה לרקיע שלישי בדור המבול נסתלקה לרקיע רביעי בדור הפלגה נסתלקה לרקיע חמישי בדור סדום נסתלקה לרקיע שביעי עמד אברהם ובמצרים בימי אברהם נסתלקה לרקיע שביעי עמד אברהם והורידה לשלישי עמד יצחק והורידה לחמישי עמד יעקב והורידה לרביעי עמד ראובן והורידה לשלישי עמד שמעון והורידה לשני עמד לוי והורידה לרקיע ראשון עמד יהודה והורידה למטה.

נמצא שכשנולד יהודה חזרה השכינה למטה ומיושב היטב שעד עתה השכינה היתה בעליונים ולא יכלה לאה להודות שכאשר היתה מסיימת להודות היו אומרים לה וכי זה שבחו של הקב"ה ותו לא משא"כ כשנולד יהודה חזרה שכינה לתחתונים וכעת יכולה לאה להודות וכשתסיים לא יאמרו לה וכי סיימת שבחו של